

Музика долає кордони

Кар'єра музиканта відкриває перед людиною багато різних шляхів: можна стати відомим сольним виконавцем, працювати в оркестрі, писати музику як композитор, займатися педагогічною або лекторською діяльністю. Робота в оркестрі вражає своєю масштабністю та широтою можливостей, адже кожен музикант робить внесок задля спільного результату. Найвищим досягненням вважається, звичайно, гастролювати разом з відомим колективом, виконуючи кращі зразки класичної музики. Не дивно,

Сергій Росул

що саме професія оркестрового музиканта так сильно вабить інструменталістів. Але чи такий безхмарний цей шлях? Більше дізнатися про роботу в оркестрі я змогла у бесіді з Сергієм Росулом – валторністом Хорватського національного оперного театру ім. І.Зайця.

– Ви грали в оркестрі Державного дитячого музичного театру в Києві. Який репертуар виконували?

— Цей театр був створений ще у 1980-х роках, в Радянському Союзі це був другий спеціалізований театр для дітей та юнацтва. Не дивлячись на те, що наповнювали цей оркестр молоді музиканти, він був гостатньо висококваліфікованим. Я до нього приєднався в 1991 році, і вже в травні ми з оркестром вперше поїхали на гастролі в м. Шибеник (Хорватія) на фестиваль дитячих театрів. Повертаючись додому довелося вже через блокпости, адже на Балканах почалася війна. Щодо репертуару, то виконували переважно твори, написані на замовлення театру, але ставили і опери С.Прокоф'єва, і П.Чайковського. На жаль, українські

твори увагою обділяли. Загалом, театр хоч і називався для дітей та юнацтва, але був цікавим і для дорослого слухача.

– З якими відомими диригентами Вам вдалося попрацювати?

– Ще з студентських часів мені вдалося попрацювати з Романом Кофманом. Він кілька років вів симфонічний оркестр Київської консерваторії, саме завдяки йому цей оркестр і став таким відомим. Також запам'яталася робота з диригентами Ігорем Палкіним, Олексієм Бакланом, що працював тоді як диригент-постановник балетів і робив свою справу бездоганно. Здебільшого ми працювали з відомими солістами: О.Князєвим, С.Руднєвим, О.Любимовим. Також наш оркестр співпрацював з такими видатними композиторами, як В.Сільвестров, Г.Канчеллі.

*Державний дитячий музичний театр
м. Києва*

– Коли і чому Ви вирішили переїхати в Хорватію?

– 1997-1998 рр. були кризовими в Україні. Зарплатня не виплачувалася місяцями, на момент мого виїзду з країни

затримки у виплатах сягнули півроку. Тоді знайомий запропонував роботу в Хорватському оркестрі в м.Рієку. Оскільки ситуація була скрутною, ми вирішили спробувати поїхати на півроку-рік, аби хоча б віддати борги. За рік до того нас запрошували ще в Спліт, але бюрократичні труднощі завадили. Хорватія тоді переживала післявоєнні часи, музикантів зовсім не вистачало, і саме наближався сезон зимових свят, тож вони шукали артистів звідусіль.

– В якому оркестрі Ви працюєте зараз?

– Останні 24 роки я працюю в Хорватському національному театрі імені Івана Зайця. Це один з чотирьох національних театрів. Він за своєю специфікою багатогранний: тут ставляться опери, балети, хорватські та італійські драми, адже Рієка дуже близька до Італії. Деякий час вона навіть була територією Італії, тому тут багато італійців. Наш театр третій за величиною у Хорватії.

*Хорватський національний театр
імені Івана Зайця м. Рієка*

– Чи є відмінності у роботі в оркестрі в Україні та Хорватії?

– Різниця фактично немає, але на момент нашого приїзду в Хорватії рівень був значно нижчим. Це були післявоєнні роки, заклади щойно почали відновлювати свою діяльність. В основному, в оркестрі працювали випускники коледжів. Хто міг, той і грав. Тому запрошували багато музикантів з інших країн.

*Хорватський національний театр ім. І. Зайця
Диригент Валентин Егель, віолончеліст
Бруно Делелера*

– Як Вас прийняли в новому оркестрі? Чи були труднощі через те, що Ви іноземець?

– Здебільшого, нормально. Рієка – толерантне місто. Спліт порівняно з Рієкою більш національно однорідне місто, хоч там проживає багато українців. Звичайно, не всі ставилися однозначно позитивно, адже ми приїжджали і ніби «займали чужі місця». До того ж, рівень нашої кваліфікації був вищим, ніж

місцевий аматорський. Це, звичайно, викликало деяку заздрість. Але все таки більшість були нам раді, адже почав підніматися рівень музичного життя. Люди були щасливі мати можливість слухати професійних музикантів. Загалом до українців тут ставлення хороше. Вони знають про війну в Україні ще з 2014 року і добре розуміють нас, адже самі пережили таке ж. Тому з 24 лютого вони ще більше підтримують нашу країну, хоч і не так як Польща, але на вулицях можна дуже часто почути українську мову.

– Чи відома за кордоном українська музика?

– На жаль, для іноземців українська музика залишається невідомою. За 24 роки тут нічого українського не виконувалося. Взагалі нічого. Сюди приїжджають різні іноземні диригенти. Тож коли оркестром диригував фін, ми грали музику Я.Сібеліуса, коли був молодий завзятий німець – у нас почався довгий період

Делегація з Рієки під час маніфестації підтримки України в Осієку

німецької музики. Звичайно ж, українську музику вони не виконували, хоча могли б, зважаючи на велику кількість оркестрантів-українців. Наразі у нас в репертуарі заплановано немало російської музики, що спричинило багато конфліктів, але ніякого результату це не дало. Це не дуже приємно.

– Можливо, Ваші колеги цікавляться нашою естрадною музикою? Чи чули вони про Go-A чи Kalush Orchestra, які представляли Україну на Євробаченні?

– Естрадною музикою України як такою вони не цікавляться, але їм дуже подобаються наші виступи на Євробаченні. Цього року підходили до мене і казали, що Kalush Orchestra точно будуть у першій трійці. Ще захоплюються етномотивами у піснях та сопілкою. Були в захваті, коли Руслана робила світове турне і приїжджала в Хорватію. Деякі знають і Святослава Вакарчука, але

“Отелло” в національному театрі імені І. Зайця м. Рієка

таких меншість. Здебільшого, все так знають з конкурсу Євробачення.

– Чи є перспектива в українській класичній музиці посісти гідне місце в репертуарах іноземних театрів?

– Звичайно, така перспектива є, але якщо українські митці самі не будуть її поширювати, то вона не з'явиться в репертуарах іноземних оркестрів. Українська симфонічна музика чомусь сюди «не доходить», до нас не приїжджають колективи з України. Вігтак, на Балканах українська музика невідома.

Розмова мене збентежила: прикро, що у світі про нашу музику відомо так мало, але якщо поглянути на це з іншого боку, то це потенційний вектор руху. Наразі здається, що настала кризова доба в мистецтві, але такі інтерв'ю дають зрозуміти, що світ повний можливостей. Головне - знайти своє місце, адже пустих ніш, тим більше пов'язаних з поширенням української культури, у світі безліч, а наша справа – їх заповнити.

Розмову вела
Євгенія ГЕРАСИМОВА

СВЯТО НЕСКОРЕНИХ

14 жовтня в Україні відзначають День захисника України. Цьогоріч це свято набуло, на жаль, особливо конкретного змісту. Наші захисники й захисниці зустрічають його на бойових позиціях, відстоюючи свою державу, волю, свою землю, гім і родину. Наразі, коли Україна живе та працює в умовах війни, усі ми теж прилучаємося до оборони: хтось на своїй ділянці роботою, хтось навчанням, хтось думками та молитвою, хтось коштами.

Численна когорта митців теж активно працює на наближення перемоги. Майже щодня у різних куточках України організуються концерти на підтримку Збройних сил України. У День захисника у кожному місті й

селі влаштовуються концерти, проводяться мітинги на вшанування пам'яті Героїв України, відправляються Літургії з нагоди свята Покрови Пресвятої Богородиці.

Мешканці та гості міста над Ужем 13 жовтня стали співучасниками святкового концерту до Дня захисників і захисниць, організованого академічним Закарпатським народним хором під керівництвом заслуженої працівниці культури Наталії Петій-Потапчук.

Формат проведення заходу – просто неба – вже став доволі звичним для сучасної публіки: в умовах частого оголошення повітряних тривог він сприяє мобільному перегрупуванню аудиторії. Для колективу

Закарпатського народного хору концерт під відкритим небом є дуже органічним, адже народна пісня й танок формувалися в умовах колективної праці й дозвілля на полях, вулицях, поблизу храмів. Певні «акустичні недосконалості», немінучі у такому форматі виступу, компенсуються відсутністю дистанції між артистами й публікою, а отже – сприяють більшій залученості глядачів до творчого процесу.

Розпочинався виступ Державним Гімном України, який завзято підхопили і дорослі, і малеча: усі, хто перебував на площі Театральній. Виконання доповнювалось двома велетенськими прапорами, що створили ефектний візуальний акцент.

Програма концерту відповідала тематиці заходу і доречно підкреслювала неповторність музичного фольклору Закарпаття у контексті національної музичної традиції. Особливе захоплення у публіки викликала пісня «Ой, у лузі червона калина» та хорова композиція «Зродились ми великої години». Танцювальна група колективу темпераментно та яскраво продемонструвала український гопак і закарпатську гуцулку.

Улюбленці публіки – народний артист України Петро Матій і заслужена артистка України Яна Садварій зуміли торкнутися струн

серця кожного, хто завітав на концерт. Виконавська інтерпретація академічного Закарпатського народного хору, як завжди, вирізнялась збалансованістю хорових партій, тембровим розмаїттям, органічним злиттям музичного і словесного начал, виправдано ефектною зображальністю оркестрової групи.

Загалом, захід досягнув своєї мети – піднесення почуття національної гідності, єдності, готовності боротися за свою державу. Також відзначимо, що концерт виконав також благодійну місію – збір коштів на підтримку Збройних сил України. Сподіваємось, що надалі це свято відважних і патріотичних людей завжди буде мирним і радісним!

Ангеліна ТУРЯНИЦЯ

ЯК ЗВУЧАТЬ УКРАЇНСЬКІ ФІЛЬМИ?

У сучасній культурі кіномузика посідає місце Попелюшки порівняно з музичною класикою, авангардними творами чи популярною музикою. Проте, за масштабами поширеності вона не тільки не поступається, а навіть випереджає вищеназвані сфери музичної творчості. Очевидно, що музика – найважливіша частина екранних і мікрофонних мистецтв. Ще німий кінематограф, що проіснував усього 30 років (з 1898 по 1928 рр.), постійно «звертався до послуг» музики. Спочатку вона просто заглушала шум кіноапаратури, потім перетворилась у професіональну музику кінопоказу, а згодом – на рівноправного учасника художньої драматургії. Звукове кіно і телебачення з 1930-х рр. почали пошуки нових ролей для музики, котрі продовжуються і донині. Тепер музика є повноправним засобом виразності у фільмах різних жанрів: починаючи від документальних стрічок – і до ігрових фільмів-опер та мультиплікаційних мюзиклів, а також «надзвукових» блокбастерів з їх складною комп'ютерною музично-шумовою технологією.

Кіномузика увібрала в себе риси практично усіх видів музичного мистецтва. Їй притаманні і витонченість елітарних форм, і простота та доступність маскульту, і задушевність та мелодійність романтичної і наордної традиції. Не випадково, музику до кіно писали найвідоміші композитори усього світу. Сучасному глядачеві відомі імена таких постатей, як американські композитори

Денні Ельфман (його музика доповнює казковий світ у більшості робіт режисера Тіма Бертона) та Джон Вільямс (чули чарівну тему у челести в «Гаррі Поттері»? Так-так, це справа рук Джона Вільямса!), німець Ганс Циммер (з останніх робіт яскраво виділяється написаний ним музичний супровід до «Дюни»), і, безперечно, геніальний італійський композитор Енніо Моріконе, що за життя написав більше чотирьохсот пісень, котрі стали саундтреками до безлічі стрічок (серіал «Спрут», фільми «Одного разу на Дикому Заході», «Професіонал» тощо).

Український кінематограф, хоч чисельно менший за голлівудський, проте має свої неповторні риси. Одним із основоположників вітчизняної кіномузики став Борис Лятошинський (1894-1968). Відомий композитор написав музику до численних фільмів. Одна з перших його робіт – партитура до історичного фільму «Кармелюк» (1931, реж. Ф.Лопатинський). Що примітно, спочатку фільм був втілений як німий, звукова версія була створена у 1935 завдяки звукорежисеру Ю. Муріну. Загалом за життя композитор написав музику до двадцяти художніх фільмів, що складає важливу сторінку творчості Лятошинського. За тридцять років роботи у сфері кіномузики він у повній мірі проявляє дві найголовніші риси індивідуального стилю – тонкого психолога-портретиста і, беззаперечно, симфоніста-драматурга. Варто відзначити лейтмотивну техніку митця, що яскраво втілена у музиці до фільму «Тарас Шевченко» (1951) режисера Ігоря Савченка.

Справу Маєстро успішно продовжили його учні: І.Шамо, І.Карабиць, О.Канерштейн, Є.Станкович.

У музиці до кінофільмів Ігор Шамо (1925-1982), як і Б.Лятошинський, активно використовує лейттематизм. Серед сорока кінофільмів, автором музики до яких був І.Шамо, яскраво виділяється екранізація драми-феєрії «Лісова пісня» (1961, реж. В.Івченко). Найбільша увага приділяється композитором образам головних героїв – Мавки і Лукаша. Мавка постає тут у світлій та прозорій темі кохання. При втіленні музичного образу Лукаша І.Шамо використовує чотири мелодії волинських веснянок, одна з них стане лейтмотивом і з'являтиметься лише у спільних сценах Мавки і Лукаша, або коли щось буде нагадувати про гівчину.

Кадр з фільму «Лісова пісня»

Одним із найвизначніших творінь українського кінематографа став фільм «Тіні забутих предків» за твором М.Коцюбинського (реж. С.Параджанов). Колоритній музиці до фільму завдячуємо Мирославу Скорику (1938-2020) – українському композитору і музикознавцю, автору музики до 32 фільмів. Режисер не випадково запросив до роботи саме М.Скорика: так як композитор родом із Західної України, він якнайкраще міг втілити усею потенціал карпатських мотивів і створити винятково яскраві музичні образи, що відображають характер героїв і

красу Гуцульщини. Завданням віг режисера було «створити геніальну музику». Такою вона і стала, і не тільки у фільмі Параджанова: яскравий приклад геніальності композитора ми бачимо у його знаменитій «Мелодії ля мінор» з кінофільму «Високий перевал».

Кадр з фільму «Тіні забутих предків»

Серед корифеїв вітчизняної музики до кіножанру постійно звертається Валентин Сильвестров, котрий нещодавно відсвяткував свій 85-річний ювілей. Саме кіномузика підтримувала композитора, коли його не публікували і не виконували ні в концертах, ні на радіо чи ТБ. У фільмах «Кітч-музика» (1877), «Пізнаючи білий світ» (1979), музика постає невід'ємною складовою у створенні контрастної драматургії: звуки будівельних робіт, моторів вантажівок протиставляються тихій, ніжній мелодії, що символізує зародження кохання. Цікавою є одна з приміток автора щодо виконання твору: «Грати дуже ніжно, сокровеним тоном, ніби обережно доторкаючись музикою до пам'яті слухача, щоб музика звучала всередині свідомості, ніби пам'ять слухача сама співає цю музику». Музика В.Сильвестрова

неодноразово звучить у фільмах кінорежисерки Кіри Муратової, зокрема у фільмі «Настроювач» (2004) провідною є тема ностальгії, чудово втіленої у мелодиці.

Кадр з фільму "Настроювач"

Також неодноразово у фільмах української кінорежисерки звучатиме романс Сильвестрова «Бегут наши дни». Спочатку у вже відомій нам стрічці «Пізнаючи білий світ», а далі вже у «Чехівських мотивах» (2002). І між цими двома виконаннями чутно величезний контраст: якщо в першому випадку цей романс звучав інтимно і тихо, то в «Чехівських мотивах» він втілений гучним тенором Жана Даніеля.

Кадр з фільму "Чехівські мотиви"

Ця полярність у виконанні пов'язана також із абсолютно протилежним візуалом: на противагу екскаваторам і бетону з «Пізнаючи білий світ», у фільмі 2002 року образ

складають хуроба і сільське подвір'я. Дисонанс звуку та відео в обидвох стрічках створює особливий образ.

Кадр з фільму "Пізнаючи білий світ"

На жаль, багато українських фільмів радянського періоду було втрачено і це ускладнює роботу над дослідженням нашої культурної спадщини. Проте, ренесанс української галузі розпочався. Хоч вітчизняне кіно зі значними труднощами виходить на світовий ринок, вже сьогодні з'явилося безліч цікавих та неповторних фільмів, які варті уваги навіть найбільш вимогливого глядача. Українські кінематографісти дуже надихнулися підтримкою світу і вже сьогодні ми бачимо нові ідеї для різножанрового кіно. А для композиторів – це ще один шанс створити якісний мистецький продукт.

Анна КУР'ЯНОВА

Головний редактор: Тетяна РОСУЛ
Редакційна колегія: Євгенія ГЕРАСИМОВА,
Анна КУР'ЯНОВА, Ангеліна ТУРЯНИЦЯ
Графічний дизайн: Євгенія ГЕРАСИМОВА